

Till
Kommunstyrelsen

Ärende; Yttrande Starkare kommuner - med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)

Dnr KST 2020/234

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens ställer sig bakom förslaget till yttrande.

Sammanfattning av ärendet

Torsby kommun har beretts möjligheten att yttra sig över slutbetänkandet *Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)*. Utredningen är gedigen och väl genomarbetad och beskriver på ett bra sätt det aktuella läget för kommunerna samt vilka utmaningar som de står inför.

Torsby kommun delar utredningens slutsats att kommuner utanför tillväxtområdena står inför stora utmaningar. Det är en resursmässig utmaning både ur ett ekonomiskt såväl som ett personellt perspektiv, dvs hur skall verksamheten framgent finansieras och hur skall den bemannas. Hur verksamheten skall finansieras kan ske genom ökad utjämning mellan kommunerna, ökade statsbidrag, högre skatter eller förändra kommunernas ansvarsområden. Kommunen kan konstatera att då antalet invånare blir färre minskar skattebasen vilket det ges en viss kompensation för i utjämningsystemet. Dock så är det verksamheter som kostar lika mycket oavsett invånarantal, exempel är infrastruktur och teknisk försörjning. Det krävs även tillgång på skolor samt sociala insatser i de olika kommundelarna, vilket kommunen inte fullt ut kompenseras för i nuvarande systemet.

Vad det gäller den ekonomiska faktorn så behöver utjämningsystemet ses över så att det blir en jämnare fördelning mellan landets kommuner så alla medborgare har möjlighet till en likvärdig service. Staten behöver även se över regelverket på olika plan som till exempel nedskrivning av nyproducerade

fastigheter till marknadsvärde. För kommuner i tillväxtområde är detta inte ett problem då fastigheten behåller eller till och med ökar i värde, medan i en glesbygdskommun kan marknadsvärdet halveras då byggnaden är färdigställd. Till detta skall läggas att det är svårt att finansiera byggnationer genom lån då finanssektorn gör en marknadsbedömning samt framtida värdeutveckling vid utlåning. En annan faktor som påverkar kommuner utanför tillväxtområden är den modell staten använder sig av vid re- och nyinvesteringar. Investeringarna styrs till områden efter genomförd Cost benefit-analys vilken oftast är kopplad till personer som kommer i åtnjutande av investeringen, det vill säga personer utgör delningsbas för investeringen. Utifrån denna nyttoanalys/modell är det sällan att infrastrukturinvesteringen sker i de mer glesbefolkade områdena då nyttan i dessa områden är lägre än i tätbefolkade områden. Det är dock mycket viktigt att investeringar sker även i dessa områden så att företag och verksamheter kan hävda sig och konkurrera både nationellt så väl som internationellt.

Vad det gäller kompetensfrågan och möjligheten att kunna behålla och rekrytera medarbetare så kan tidigare föreslagna åtgärder så som avskrivning av studielån ha en positiv effekt. Det är dock viktigt att staten tar sitt ansvar och har kvar statlig service i mindre kommuner samt förlägger mer verksamheter till regioner utanför storstadsområdena. Fler statliga arbetstillfällen breddar kompetensbehovet vilket möjliggör att fler med högskole- och universitetsutbildning har möjlighet att få jobb. Det är en utmaning för mindre kommuner då man skall rekrytera personal, det erbjuds oftast jobb till en person men den medföljande har svårt att finna ett jobb då utbudet är begränsat. Staten behöver inte omlokalisera hela myndigheter men däremot skulle delar av verksamheten kunna lokaliseras till mindre kommuner. Även förändringen av försvarets struktur möjliggör att verksamheter kan förläggas till kommuner som ligger mer perifert till. Högskolor och universitet kan även de få ett uppdrag att etablera campus för att möjliggöra distansstudier för de som inte har möjligheten att flytta till universitetsorterna. Det går även att förlägga delar av eller hela kurser till dessa campus, samt att det möjliggör för universitetspersonalen att bosätta sig att ha sin utgångspunkt från dessa universitetsnoder.

Av utredningen framgår det att de även sett på möjligheten till asymmetriskt ansvar för kommunerna samt kommunsammanläggningar. Vad det gäller asymmetri så föreligger det en risk att det blir en otydlig beslutsstruktur som varierar mellan kommuner, samt att det blir någon form av A- och B-kommuner. Detta kan även få negativa konsekvenser utifrån ett rekryteringsperspektiv. Intresset att arbeta i en kommun med ett mindre ansvarsområde, färre arbetsuppgifter samt mindre resurser kommer troligtvis påverka attraktiviteten negativt. Det kan även ha en effekt på det politiska

engagemanget, det vill säga att färre är intresserade då sakområdena begränsas. Torsby kommuns bedömning är att det kommunala ansvaret skall vara lika för kommunerna, dock kan man genom samverkan mellan kommuner lösa det praktiska arbetet på olika sätt.

Vad det gäller förslaget om kommunsammanslagningar så är detta en större utmaning. Ser man på andra länder så kan det konstateras att då sammanslagningarna skall ske på frivillig basis går processerna mycket långsamt. Torsby kommun ser stora utmaningar vad det gäller kommunstorlek i förhållande till befolkning. Det är ett antal kommuner som befolkningsmässigt är små men till ytan är mycket stora. En sammanslagning av två eller flera sådana kommuner kommer troligtvis inte lösa de framtida utmaningarna mer än möjligtvis för stunden. Skattebasen och antalet anställda kommer att öka i de sammanslagna kommunerna men avstånden kommer fortsatt vara en utmaning samt den fortsatta befolkningsminskningen. Skall frågan lösas på ett rationellt sätt borde staten gå in och besluta om en ny kommunindelning utan hänsyn till dagens struktur, detta strider dock mot det kommunala självstyret varför det är omöjligt. För att påskynda processen kan staten ställa krav eller stimulera samverkan genom ekonomisk ersättning under flera mandatperioder. Fokuset bör i så fall inriktas på krav på samverkan inom sakområden, som till exempel vatten- och avloppsverksamhet, myndighetsutövning, kommunal hälso- och sjukvård med mera. De två eller fler kommuner som beslutar om samverkan inom sådana sakområden skall det utgå statligt stöd till under längre period så att samverkan mellan kommunerna etableras och att det blir en fungerande struktur med en långsiktighet.

Vad det gäller den ekonomiska utjämningen mellan kommunerna är detta en fråga som är mer komplex. I grunden måste ansvarsområdena förtydligas mellan de olika strukturerna i samhället, dvs stat, region och kommun. Som dagens system är utformat har kommunerna i mångt och mycket det yttersta ansvaret, vilket i praktiken innebär att kommunerna inte kommer undan kostnader som i realiteten skulle legat på någon annan beslutsnivå. Det finns dessutom ett tydligt mönster när staten lägger över ansvar på kommunerna så utgår inte full ersättning. Det finns även exempel på att kommunerna måste tillskjuta medel för att kunna anställa rätt kompetens till en högre sysselsättningsgrad än vad det statliga stödet medger. Vissa funktioner skulle kunna ligga kvar på den statliga nivån och samordnas regionalt med annan statlig verksamhet i syftet att behålla kunskap och kompetens. En annan viktig faktor är att statens riktade statsbidrag till kommunerna istället skall utgöras av generella statsbidrag. Riktade statsbidrag är en administrativ börda för kommunerna samtidigt som det utgör en osäkerhetsfaktor ur en planeringshorisont då det ofta är oklart hur länge bidragen kommer att finnas

kvar. Kommunerna riskerar att bygga upp en verksamhet som initialt finansieras av riktade medlen som efter en tid upphör och då står kommunen för hela kostnaden. Som en sammanfattning kan Torsby kommun konstatera att utjämnings- samt statsbidragen behöver ses över för en mer rättvis fördelning mellan kommunerna.

Handlingar i ärendet

Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget, SOU 2020:8

Beslutet skickas till

Finansdepartementet

Anders Björck
Bitr. kommundirektör/ HR-chef